

FLORENCE MIAILHE:
„PŘÍBĚH ÚTĚKU MOJÍ PRABABIČKY,
BABIČKY A MAMINKY SE STÁLE
OPAKUJE. JEN V JINÉ DOBĚ
A JINÝCH KULISÁCH.“

PŘES HRANICI DO BEZPEČÍ

TEXT HANA BENEŠOVÁ
FOTO NGUYEN PHUONG THAO

Francouzský týdeník *Le Point* o filmu *Přes hranici* napsal, že se jedná o animovaný klenot, deník *Le Parisien* dodal, že jde o dílo hodné Chagalla. První celovečerní snímek na světě, natočený technikou olejomalby na sklo, právě vstoupil do českých kin. Jeho autorka, francouzská výtvarnice, režisérka a animátorka **FLORENCE MIAILHE (65)**, v něm přibližuje nadčasový a zároveň bolestně aktuální příběh lidí nucených opustit své domovy. Výjimečný a oceňovaný snímek, inspirovaný historií režisérčiny rodiny, vznikl s podstatným přispěním českých animátorů v produkci tuzemské společnosti MAUR film.

TERORISTÉ ZASTŘELILI
KARIKATURISTY
A NOVINÁŘE, KTERÉ JSEM
ZNALA. CHARLIE HEBDO
JSEM ČETLA OD SVÝCH
OSMNÁCTI. NE VŽDY TO
BYLO VKUSNÉ, ALE VŽDY
SVOBODNÉ.

Olejomalba na sklo je jedna z nejnáročnějších technik animovaného filmu. Můžete ji zjednodušeně popsat?

Je nenapodobitelná, vyžaduje naprosté soustředění, velkou představitost, výtvarnou zkušenost a dává vám velkou svobodu. Pracujete na několika skleněných tabulích umístěných nad sebou, na té

ze pracovala skupina českých animátorek pod vedením Lucie Sunkové, která už s touto technikou měla zkušenosti. Ostatní jsem proškolila. Animace trvala rok a půl, do studia v Praze jsem jezdila každý měsíc. Připadala jsem si jako šéf výtvarného orchestru. Pro film byly také použity české olejové barvy.

Proč jste si pro svůj celovečerní film vybrala zrovna téma útěku za hranice?

spodní je podsvícené pozadí, barvy na skle jsou jasné, živé. Na monitoru před sebou vidíte, co vám právě vzniká pod rukama. Když se něco nepovede, musíte začít znovu. Nic se nedá vrátit. Namalujete obraz, část umažete a domalujete. Vše se vytváří přímo pod kamerou, v tom je tato technika specifická. Je to náročné, ale fascinující. **Snímek *Přes hranici* by prý jeden člověk musel nepřetržitě animovat víc než dvanáct let...**

Krátkometrážní filmy jsem animovala sama, pro film *Přes hranici* jsem ale měla k dispozici tři týmy animátorů, tedy animátorek, protože v nich převažovaly ženy. Jeden tým byl v Praze, druhý v Toulouse a třetí v Lipsku. V Pra-

Protože se týká nás všech. Většina z nás má předky, kteří v nedávné nebo dávné minulosti odešli do jiné země.

Vy také?

Moje prababička s manželem a osmi dětmi žila na začátku minulého století v Oděse na Ukrajině. Byli Židé, třetina obyvatel města měla židovský původ. V říjnu 1905 začal v Oděse protizidovský pogrom. Několik stovek Židů bylo zabito, tisíce zraněno. Mnoho domů i obchodů bylo vyrabováno a vypáleno. V následujících měsících útočí na Židy neustále, moji praprarodiče se proto rozhodli, že ze země raději odejdou. Obdivuji prababičku, že měla odvahu vydat se s tolika dětmi do neznáma. Moji ba-

Celovečerní film *Přes hranici* vznikl technikou olejomalby na sklo. „Mám tuto techniku ráda, používala jsem ji už u svých některých krátkometrážních filmů. Vyžaduje naprosté soustředění a dává vám velkou svobodu. Vše se vytváří přímo pod kamerou.“

bičce bylo dvanáct, když se s rodiči a sourozenci vypravila na cestu do tři tisíce kilometrů vzdálené Paříže. Usadili se v ulici de la Rosière v patnáctém pařížském obvodu, kde žila židovská komunita. Prababička pracovala jako švadlena, po čase si s dcerami založila malé krejčovství. Ve Francii se jí narodily ještě další dvě děti. Můj dědeček zase přišel před první světovou válkou do Francie z Polska. **Udržovali si svou víru a zvyky?**

Dědeček s babičkou spolu mluvili jidiš, doma se vařila židovská jídla, ale židovské svátky si, s výjimkou Jom Kipur, nepripomínali, nebyli praktikující. Dědeček byl od mládí ateista, až ve stáří se začal znovu obracet k víře. Všich-

ni moji příbuzní měli cizí přízvuk, ruský nebo polský. I tatínkova francouzština tahala Pařížany za uši, přitom byl rodilý Francouz, pocházel z jižní Francie. Já jsem první z rodiny, kdo má typický pařížský akcent. Cítím se jako Francouzka.

Za druhé světové války museli vaši příbuzní znovu utíkat?

Moje maminka, Mireille Gloddek, se vydala s mladším bratrem z okupované Paříže na jih, do svobodné zóny. Mamince bylo tehdy devatenáct, jejímu bratrovi Renému patnáct let. Dostali se až na jih Francie, do města Perpignan. Když nacisté obsadili svobodnou zónu, přidali se ke komunistickému odbojovému hnutí v Toulouse. Na-

jsem přišla ze školy, nesměla jsem ji rušit při práci. Ráda ilustrovala knížky pro děti. A pochopitelně mě hodně ovlivnila. Předala mi své poetické vidění světa.

Útěk do svobodné zóny ve svých kresbách také zachytila?

Samozřejmě! Nepustila skicák z ruky. Celou cestu zdokumentovala v kresbách.

Ukázovala vám je? Vyprávěla vám, co tenkrát zažila?

Některé svoje zážitky z války mi vylíčila, jenomže i dospělé děti se svých rodičů málo ptají a hořce toho litují v okamžiku, kdy se jich už na nic zeptat nemůžou. Stejně jako většinu lidí mě mrzí, že jsem si s maminkou dost nepovídala, nevyptávala se jí, dokud ta byla. Maminčin skicák jsem objevila až po její smrti. Neschovávala ho, to ne, jenže v ateliéru měla tolik jiných kreseb a obrazů! O skicáku z cesty do Perpignanu moc nemluvila, neřekla mi: „Podívej, tohle jsem prožila.“ Ukázala ho však mému synovi. Svému vnukovi nad pokreslenými stránkami vypravovala, co zažila, kdo je na obrázcích. Radu z maminčiných kreseb jsme použili ve filmu. Snímek *Přes hranici* jsem věnovala mamince, babičce a prababičce. Hlavní hrdinka mého filmu je poctou mé mamince. Čtrnáctiletá Kyona se snaží svého mladšího bratra Adriela odvést do bezpečí a jako poklad ochraňuje svoje kresby, protože jsou na nich zachyceni její rodiče a blízcí. Cestu dokumentuje na stránkách skicáku. Stejně jako moje maminka před víc než osmdesáti lety.

šťěstí většina mých příbuzných válku zázrakem přežila. Oba prarodiče mého manžela ale zahynuli v Osvětimi, z koncentráku se vrátil jen jejich syn, můj tchán. **Vaše maminka byla uznávaná malířka, už před válkou se jako dívka pohybovala v uměleckém okruhu malíře Marka Chagalla a sochaře Aristida Maillola. Spisovatel Louis Aragon jí v šedesátých letech složil poctu v románu *Blanche aneb Zapomnění*.**

Louis Aragon, a nejenom on, si jí velmi vážil. Maminka byla výjimečná osobnost, talentovaná, pracovitá. Pořád kreslila a malovala. Její ateliér byl srdcem našeho domu, vyrůstala jsem obklopená jejími uměleckými díly. Když

Vaši filmoví sourozenci čelí na útěku represím, jimiž se vyznačují totalitní režimy. Proč se tedy děj neodehrává v konkrétní zemi a době?

Původně jsem chtěla ve filmu představit především příběh mé rodiny. Prababičky, která se s osmi dětmi vydala ze strachu o jejich život do Francie, babičky, která jako dítě na začátku minulého století přežila v Oděse pogrom a moji maminky. Spoluscenáristka Marie Desplechinová, s níž jsem pracovala už na scénáři ke krátkému filmu o Šeherezádě, ovšem navrhla, aby se jednalo o nadčasový příběh. Přesvědčovala mě, že to má smysl. **Kdy jste na scénáři začala pracovat?**

Před devíti lety, kdy se ještě média a veřejnost o imigranty příliš nezajímaly. Můj manžel tehdy fotil uprchlíky na ostrově Lampedusa. Popisoval mi také, co tam viděl. V novinách od něj ale nikdo jeho snímky koupit nechtěl. Nepřipadalo jim to ani zajímavé, ani aktuální. Uvědomila jsem si, že moje kolegyně, scenáristka Marie, má pravdu, protože příběh moji prababičky, babičky a maminky se stále opakuje, jen v jiné době a v jiných kulisách... Animovaný film má navíc bohaté výrazové prostředky, může být víc metaforický, expresivní, nemusí být historicky přesný. Film *Přes hranici* se odehrává v minulosti, přítomnosti i budoucnosti. **Ve francouzské verzi se pro hlas vypravěčky, tedy dospělé Kyony, uvažovalo o Catherine Deneuve. Nakonec jste se toho ujala sama. Či to byl nápad?**

Můj úmysl to nebyl. Přemýšlelo se o dvou francouzských herečkách, prý to nebylo ale ono. Plno lidí mi pak řeklo, že to mám udělat já. V samotném hlase je toho tolik slyšet, má tolik barev, odstínů. A ačkoliv nerozumím česky, moc

se mi líbí hlas české herečky, který propůjčila dospělé Kyoně (namluvila ji Taťjana Medvečká; pozn. red.). **Kdo vybíral jména pro filmové hrdiny? Například Kyona je japonské jméno a jeho nositelku má údajně doprovázet štěstí, další postavy mají jména hebrejská, arabská, řecká, severská...**

Jména vymýšlela Marie. To jsem ani nevěděla, že Kyona je japonské jméno. Líbilo se mi. I ostatní jména, která vybrala Marie, jsou zajímavá – Adreil, Iskander, Jon, Erdewan... Na mně bylo namalovat neznámé země a kontinenty, které se ale v něčem podobají těm skutečným. Dalo by se říct, že začátek filmu se odehrává před více než stoletím na Ukrajině, pak se odvíjí v různých, i fantastických prostředích, a v moderním bezčasí. Kyona a Adreil putují z východu na západ. Jejich příběh vychází ze vzpomínek mé babičky, ale i z osudů mnoha jiných lidí, kteří v dětském věku museli překonat to, co si vůbec neumíme představit. Například pozdější izraelský spisovatel Aharon Appelfeld v devíti letech utekl z rumunského tábora nucených prací, tři roky se ukrýval a na konci války přešel přes polovinu Evropy. Se svým otcem se setkal až po dvaceti letech v Izraeli. Filmová Kyona slíbí rodičům, že Adriela odvede přes hranice do bezpečí. Doufá, že rodiče a sourozence znovu uvidí. Zůstanou však jen na jejich kresbách. **Vy jste také odmala kreslila?**

Já pořád četla. Byla jsem hodně živé, neposedné dítě a jediný způsob, jak mě udržet v klidu, bylo dát mi knížku. Jakoukoli. Četla jsem všechno, co mi přišlo pod ruku. Hltala jsem příběhy, legendy z celého světa. Dodneška z toho můžu čerpat. Knihy *Tisíce a jedné noci* jsem četla několikrát.

Proto jste v roce 1995 pro televizní kanál Arte natočila krátký

▼ INZERCE

Pomalou hořící oheň

Paula Hawkins

Thrillerová událost roku
autorky fenomenální
Dívky ve vlaku!
Jeden zavražděný mladík
a tři ženy, které ho znaly.
Tři ženy, které nemají nic
společného...

Vydal Ikar

„Pro film *Přes hranici* jsem měla k dispozici tři týmy animátorek. Jeden tým byl v Praze, druhý v Toulouse a třetí v Lipsku. Připadala jsem si jako šéf výtvarného orchestru“.

snímek o krásné a moudré Šeherezádě?

Byla to moje reakce na zprávu, že Muslimské bratrstvo v Egyptě pálí knihy *Tisíce a jedné noci*. Proč jim tak vadily? Protože v nich vystupuje, žena, která používá vlastní hlavu? Říkala jsem si, že je důležité příběh Šeherezády vyprávět. **I váš první krátkometrážní film *Hamam - veřejné parní lázně - měl orientální nádechy.***

Moje maminka odjela na žádost francouzské komunistické strany v roce 1952 do Alžírsku, aby napsala reportáž. V zemi už začínalo silit osvobozené hnutí, přibývalo lidí, kteří si přáli nezávislost. Maminka napsala reportáž, namalovala v Alžírsku krásné obrazy a navázala přátelství. O řadu let později, to už mi bylo osmnáct, jsme v Alžírsku strávili měsíc. Právě tam jsem poprvé navštívila parní lázně hammam. Vzpomněla jsem si na ně, když jsem přemýšlela, o čem bude můj první animovaný krátkometrážní film. Na *Hamam* jsem použila techniku suchého pastelu. To neustále přidáváte další vrstvy, zatímco v případě olejomalby na sklo vrstvy nejprve umazáváte a pak znovu přidáváte. **Začínala jste jako ilustrátorka v časopisech. Co vás lákalo na animovaném filmu?**

Animovaný film mě přitahoval už jako studentku malířství a grafiky. Ve Francii ovšem byla v té době jediná škola, kde se vyučovala animace ve stylu Walta Disneyho. To mi nic neříkalo, animované filmy západní proveniencie mě neupoutaly. Okouzila mě umělecká práce Jiřího Trnky. Nechtěla jsem

„Pracujete na několika skleněných tabulkách umístěných nad sebou. Před sebou vidíte, co vám vzniká pod rukama. Když se něco nepovede, musíte začít znovu.“

dělat filmy jako Disney, ale takové poetické jako Trnka. Uchvátil mě také Clouzotův dokument *Tajemný Picasso*. Claude Renoir jedinečným způsobem nasnímal vznik Picassových děl. Bylo to tak inspirativní! V úmyslu věnovat se animovanému filmu mě povzbuzoval můj profesor René Lapoujade. Opakoval mi, ať se svého snu nevzdávám. Jeden můj známý producent mi pak nabídl, že bude můj první film produkovat. Můj manžel mě také

podporoval. Probíráme spolu svou práci, vážíme si názoru druhého, jsme k sobě v dobrém slova smyslu kritičti. V květnu 1989 jsem například pomáhala dělat výběr jeho fotek z náměstí Nebeského klidu v Pekingu. **Váš manžel Patrick Zachmann nedávno zdokumentoval postupné práce v pařížské katedrále Notre Dame, která před dvěma lety vyhořela. Jako jediný fotograf měl do katedrály přístup.**

BYDLÍM V PAŘÍŽI V MÍSTĚ, KDE SE CÍTÍM BEZPEČNĚ, ALE EXISTUJÍ I LIDÉ, KTEŘÍ SE OPRAVDU MOHOU CÍTIT OHROŽENI. V UPLYNULÝCH LETECH DOŠLO K ATENTÁTŮM NAMÍŘENÝM PROTI ŽIDOVSKÉ KOMUNITĚ.

Před měsícem mu vyšla kniha. Je krásná. Věnoval jí hodně času. Můj muž svou práci žije. Vzpomínám si, jak jsme si vždycky nad Šeherezádou s kolegyní Marií navzájem trochu postěžovaly, že jsme pořád v jednom kole, práce, domácnost, děti, a naši muži – ten její je zase stříhač – jsou neustále pryč. **Před šesti lety se jako první fotograf dostal ke klubu Bataclan a natočil videozáběry protiteroristického zásahu, které pak obletěly svět. Jak se mu to podařilo?**

Zrovna večerel na náměstí Republicy, když si všiml policejních a hasičských vozů. Napadlo ho, že došlo k teroristickému útoku. Jel proto za nimi. Na místě natočil krátké záběry zasahujících policistů, slyšel střelbu z kalašnikovů. Dvnitř klubu samozřejmě nesměl. Byla jsem tenkrát na filmovém festivalu v Bilbau. Manžel mi telefonoval, jestli vím, co se děje v Paříži. Už jsem o tom věděla, byl to šok. Řekl mi, že je před Bataclanem... **Později fotil portréty lidí, kteří masakr přežili...**

V Paříži snad nebyl nikdo, koho by se ta hrozná tragédie osobně nedotkla. Jedna moje studentka například dělala servírku v kavárně naproti a ten den měla službu. Bylo to strašné. Přesně si také vybavuji, jak jsem se dozvěděla o útoku na redakci *Charlie Hebdo*, byli jsme zrovna na prázdninách v Kolumbii. Teroristé zastřelili karikaturisty a novináře, které jsem znala. *Charlie Hebdo* jsem četla od svých osmnácti. Ne vždy to bylo vkusné, ale vždy to bylo svobodné. **Za posledních patnáct let odešlo z Francie do Izraele přes šedesát tisíc francouzských Židů. Důvodem často je, že se necítí bezpečně. Narůstá v zemi antisemitismus?**

Většina Francouzů tak nesmyslně, nejsou antisemité. Pravda ale je, že k útokům na židovské občany dochází. Záleží na tom, ve kterém městě nebo čtvrti žijete. Já bydlím v místě, kde se cítím bezpečně, ale jsou lidé, kteří se mohou cítit ohroženi. V uplynulých letech došlo k atentátům namířeným proti židovské komunitě. Asi si vzpomene na ten příšerný případ, kdy banda barbarů – jak se sami označovali – unesla židovského mladíka Ilana Halimiho, který pracoval ve dvanáctém pařížském obvodu. Tři týdny ho mučili a žádali po rodině výkupné. Byli přesvědčeni, že když je Žid, musí být bohatý. Ilan nepřežil. Policie se zpočátku domnívala, že jde „pouze“ o kriminální čin. **X**